

розуміння [6]. Наприклад, взявши за основу теорію Г. Моска, Р. Міхельс сформулював власну думку щодо того, чому існує еліта. Він наголошував на тому, що функції управління є важливою для держави, тому потрібні люди, які б їх виконували, вони утворюють організовану меншість, яка і являє собою еліту [1].

Отже, дотепер немає однозначної думки щодо точного визначення еліти. Але, проаналізувавши думки науковців з приводу даного поняття, можна сказати, що це невеликі групи людей, що є найуспішнішими у своїй сфері діяльності, які є природженими лідерами і можуть впливати на людей.

Список використаних джерел:

1. Григорчак І. Р. Еліта як суспільний феномен [Електронний ресурс] / Ігор Григорчак // Вісник Національної академії державного управління. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-4-7.pdf>.
2. Гаман-Голутвина О. Определение основных понятий элитологии / О. Гаман-Голутвина // Полис. – 2000. – № 3. – С. 97–103.
3. Лунь Юй. Древнекитайская философия. Собрание текстов : в 2 т. / Юй Лунь. – Т. 1. – М. : Мысль, 1972. – С. 139–174.
4. Ашин Г. К. Элитология : учеб. пособие / Г. К. Ашин. – М. : МГИМО-Ун-т МИД России, 2005. – 544 с.
5. Парето В. Компендиум по общей социологии / В. Парето ; пер. с итал. А. А. Зотова. – 2-е изд. – М. : Издат. дом ГУ ВШЭ, 2008. – 511 с.
6. Грищенко Н. І. Закономірності та тенденції розвитку політичної еліти в умовах сучасного українського суспільства [Електронний ресурс] / Н. І. Грищенко // Науковий журнал «Молодий вчений», № 1 (03). – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&ved=0ahUKEwiNz_gx_LXAhXjNJoKHZklB-UQFgh1MAk&url=http%3A%2F%2Fer.nau.edu.ua%2Fbitstream%2FNAU%2F10643%2F1%2F%25D0%25A1%25D1%2582%25D0%25B0%25D1%2582%25D1%258F%2520%25D0%2593%25D1%2580%25D0%25B8%25D1%2589%25D0%25B5%25D0%25BD%25D0%25BA%25D0%25BE.docx&usg=AOvVaw0tjwZDqJbrvH-wRRZyJpbu.

Овчаренко К.В.

студентка,

Науковий керівник: Удовика Л.Г.

доктор юридичних наук, професор,

Запорізький національний університет

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

Протягом багатьох століть теорії походження держави займають і продовжують займати розуми мільйонів людей, що намагаються зрозуміти, що таке держава, як і для чого вона з'являється, в чому її сенс і призначення. Численні суперечки ведуться навколо питань про те, як виникає і розвивається держава, яка її природа, сутність.

Окремі питання змісту теорій походження держави знайшли відображення в працях вітчизняних науковців, серед яких насамперед: Ю.

Бисага, С. Бостан, М. Кельман, В. Ковальчук, М. Козюбра, О. Скакун, С. Сливка, Ю. Оборотов та ін.

Незважаючи на велику увагу вчених до теорії держави, залишається багато невирішених питань, які потребують значної уваги. Сучасні погляди визначають необхідність дослідження новаторських гіпотез у теорії держави, що існують на сучасному етапі розвитку вітчизняної наукової думки, що і є метою даної роботи.

У доктрині теорії держави на думку Кельмана М.С. існують такі традиції: дослідження держави здійснюється з урахуванням співвідношення її з правом; допускається ігнорування системного підходу щодо визначення предмета теорії держави і права, для вирішення цього питання використовують переважно онтологічний підхід; нерідко поняття методології теорії держави і права обмежується сферою пізнання політико-правових явищ, проте існують відповідні новації.

Отже, теорія держави і права як наука має значну кількість традицій, які відрізняються одна від однієї за змістом, функціями і способом свого існування [1, с. 8].

Аналіз наукових джерел дає підстави виокремити дві основні теорії сучасної держави: технократичну, теорію конвергенції.

Технократична теорія держави. Ця теорія виникла в 20-х рр. ХХ століття і отримала значне поширення в 60–70-х рр. Її прихильниками були, зокрема, Т. Веблен, Р. Саймон, Д. Белл. основна суть теорії зводиться до того, що держава є результат розвитку науки: обумовлена необхідністю регулювання відносин між людьми і технікою. із зростанням впливу науки і техніки на всі сфери суспільного життя вчені, технічні спеціалісти об'єктивно змушені зосереджувати у своїх руках не тільки виробничі та науково-дослідницькі функції, а й політичну владу. Тому, враховуючи значення впливу науково-технічної революції на життя суспільства, керування державою має здійснюватися кращими представниками науково-технічної інтелігенції, що приводить до виникнення нової суспільно-політичної системи – технократії. Таким чином, технократична ідея влади спирається передусім на інтелект, знання, компетентності [2].

На основі цієї теорії виникла ідея «технократичного уряду» – влада експертів, яка ефективно виконує адміністративні функції. У технократичній системі, в якій економіка регулюється економістами, соціальна політика регулюється політологами, система охорони здоров'я управляється фахівцями-медиками, інші галузі – відповідними фахівцями, які працюють і обмінюються знаннями, координовані фахівцями-менеджерами, продуктивність кожного максимізується настільки, наскільки це принципово можливо. Однак слід зауважити, що в чистому вигляді на рівні конкретної держави ця ідея ніколи не була реалізована.

Утворення такого типу уряду є явищем рідкісним у політичній практиці парламентських режимів й має місце лише в періоди політичної кризи, коли довіра до основних політичних партій держави різко падає, оскільки незалежні фахівці-технократи є більш дієвими та ефективними, ніж представники окремих партій та фракцій, обтяжених партійними, особистими,

груповими зобов'язаннями, причетні до корупційної метушні навколо ресурсу, перерозподілу власності. Найчастіше так чинять держави з президентською формою правління. Так в 2011–2013 рр. Італією керував економіст Маріо Монті [3]. Він набрав у свій уряд банкірів, економістів, дипломатів, соціологів, всі його члени були безпартійними. Уряд Монті вивів Італію із затьяжної рецесії, але через 13 місяців впав під натиском політичної сили колишнього прем'єра Сільвіо Берлусконі.

Сьогодні технократичні погляди користуються популярністю лише у футурологів, трансгуманістів та знайшло своє відображення у області фільмографії. Наприклад, фільм «Посвящённый» 2014 року, сюжет якого розповідає, як пануюча верхівка дотримується принципів технократії, підтримуючи життя невеликої стабільної групи людей, що залишилася відокремленими від людства.

Наступна теорія конвергенції. Теорії, згідно з якими взаємопроникнення і взаємодоповнення капіталізму й соціалізму зумовлюють утворення нового типу суспільства, що базується на поєднанні позитивних рис цих соціально-економічних систем [4, с. 864].

З обґрунтуванням теорії «конвергенції» у 50-х рр. ХХ ст. виступили економісти й соціологи П. Сорокін, Р. Арон, В. Бакінгем. Значного поширення теорія набула у 60-х рр., завдяки працям таких учених, як У. Ростоу, Ян Тінберген, П. Дракер, Дж. Гелбрейт та інші. Згодом виникла ідея «негативної конвергенції» (Г. Маркузе, Р. Хейлбронер, Ю. Хабермас та ін.), згідно з якою обидві соціальні системи запозичують одна в одній не позитивні, а негативні елементи, що призводить до кризи «сучасної індустріальної цивілізації». Деякі вчені обмежували конвергенцію двох систем лише економічною діяльністю. Частина вчених сприйняла теорію конвергенції у вигляді концепцій «ринкового соціалізму», «соціалізму з людським обличчям» тощо.

Різні варіанти і відтінки теорії «конвергенції» не дають підстав твердити про їх суттєві відмінності. Пропагуючи зближення соціалізму і капіталізму, більшість теоретиків «конвергенції» насправді мали на увазі поглинання соціалізму капіталізмом. Абсолютно відверто про це писав професор Колумбійського університету, помічник з питань національної безпеки при президенті Дж. Картері З. Бжезинський. У праці «Політичні системи США і СРСР» (1964), написаній разом із соціологом С. Хантингтоном, автори констатували процес зближення СРСР і США.

Водночас, вони підкреслювали, що цей процес виявиться насправді у збереженні принципово важливих аспектів капіталістичної системи і відмиранні ознак соціалізму, зокрема комуністичної партії і її монополії на владу. «Таким чином, – робили висновок автори, – за ближчого розгляду виявляється разюча обставина – більшість теорій так званої «конвергенції» в дійсності постулюють не «конвергенцію», а поглинання протилежної системи» [5, с. 311].

Хоча теорію конвергенції різко засуджували й критикували радянські ідеологи та вчені, вона активно використовувалась. Про це свідчить досвід країн Північної Європи – Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії, Швеції. За достатньо високого рівня життя в цих державах діє широко розгалужена

система інститутів соціального забезпечення, яка гарантує своїм громадянам значну підтримку держави в отриманні освіти, медичному обслуговуванні, в разі втрати роботи тощо. Саме це дало підстави твердити про т. зв. шведську модель соціалізму за умов збереження основ капіталістичного способу виробництва.

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що на даному етапі питання щодо теорій походження держави викликає наукові інтереси, сформовано значну кількість теорій походження держави кожна з яких окремо має свої переваги й недоліки. Сучасні теорії походження держави ґрунтуються на визнанні плюралізму факторів: вельми важко, якщо взагалі можливо, виділити провідний чинник, що детермінує весь процес виникнення держави. В теорії конвергенції описується «ідеальна» модель становлення держави взаємодоповненням капіталізму й соціалізму, в свою чергу як технократична теорія описує моделі виходу країни з кризового становища.

Враховуючи об'єктивні чинники та суспільні політичні ситуації в яких формувались теорії, в сучасних умовах неможливо стверджувати про складне і суперечливе розгортання процесів державотворення в сучасному світі дає підстави вважати закономірним появу нових теорій сучасної держави.

Список використаних джерел:

1. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: методологічні проблеми розвитку та системний аналіз / М.С. Кельман.: моногр. – Тернопіль : Тернограф, 2007. – 152 с.
2. Малигін А.Я. Загальна теорія права і держави / А.Я. Малигін / ред. В.В. Лазарева. – М.: Юристь, 2001.
3. Берлусконі знайшли заміну: офіційний сайт новин «Факти» від 14.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fakty.ictv.ua/ua/svit/20111114-1434813/>.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1. / Редкол.: С. В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
5. Бжезінський З., Хантінгтон З.С. Політичні системи: СРСР і США. Схожість і відмінності / З. Бжезінський, З.С. Хантінгтон. – 1964. – 311 с.